

Štěpán, Ludvík

Stále otevřená cesta : (k pětasedmdesátinám Danuše Kšicové)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2007, vol. 56, iss. X10, pp. [151]-156

ISBN 978-80-210-4274-2

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103035>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JUBILEA

LUDVÍK ŠTĚPÁN

STÁLE OTEVŘENÁ CESTA (K pětasedmdesátinám Danuše Kšicové)

Vzpomínám si na to jaro přesně – zimu jsem přestál napůl v chatce, kde k ránu mrzlo stejně jako venku, napůl v tajném zákoutí v dnešním Divadle na hradbách; a v té vilce v Brně-Žabovřeskách jsem s jarem konečně dostal solidní podnájem. Tam jsem také poprvé prof. PhDr. **Danuši Kšicovou**, DrSc. (nar. 26. 4. 1932), potkal, protože první poschodí oné vilky, v níž jsem získal po téměř bezdomovecké zimě azyl, obývala její matka, má bytná, a přízemí tehdy ještě ne profesorka, ale odborná asistentka brněnské univerzity D. Kšicová s rodinou. A to jsem vůbec, ale vůbec netušil, že jednou budeme kolegové.

A právě z onoho kolegiálního pohledu mohu jako nerusista (byť také slavista a komparatista) napsat několik řádek k jubileu slavistky, komparatistky a rusistky (i překladatelky), k jubileu, jímž toto jaro oslavenkyně prochází jako by léty nedotčena, svěží, aktivní. Na počátku bude účelné se vrátit alespoň k biografickému a bibliografickému nástinu jubilentčina vývoje, neboť poslední článek (Ivo Pospíšil: Šíře, hloubka, syntéza, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity Slavica Litteraria X 5, 2002, s. 99–101) se věnuje pouze výseku její práce.

D. Kšicová se narodila v Brně, kde rovněž vystudovala na univerzitě obory čeština – ruština (absolvovala 1956) a stala se tam (od 1961) odbornou asistentkou. V roce 1969 získala titul PhDr. a o rok později CSc., v roce 1990 byla jmenována docentkou, další rok se stala doktorkou věd (DrSc.) a od roku 1995 je profesorkou. Přednášela zejména dějiny ruské literatury, teorii a poetiku literatury, dějiny ruské a ukrajinské kultury, zpočátku také dějiny slovanských literatur, soustavně se věnuje problematice translologie, je vedoucí řady bakalářských, magisterských a doktorských prací.

Vzhledem ke svému postavení ve světové rusistice, slavistice a literární vědě vůbec je profesorka Kšicová činná v řadě mezinárodních společností a organizací, mj. International Association of Word and Image Studies, na jejíž podnět založila mezinárodní asociaci Ars Comparationis, jejíž je předsedkyní, u nás je členkou Literárněvědné společnosti a Společnosti Franka Wollmana atd. Její zásluhou navázala brněnská slavistika dobré kontakty s americkou literární vědou, především s univerzitou v Bostonu a jejím praco-

vištěm Center for the Philosophy and History of Science. Organizovala či se podílela na organizaci mnoha symposií slavistických a rusistických věnovaných otázkám literárních směrů a žánrů ve slovanských i západních literaturách, pravidelně a aktivně se účastní mezinárodních sjezdů a konferencí, často přednáší v zahraničí (např. v Rusku, Polsku, Maďarsku, Chorvatsku, Slovinsku, Rakousku, Německu, Velké Británii, Irsku či USA). Účastnila se i výzkumu ruské moderny (Brno – Nitra), studia básnických cyklů (Magdeburk) atd.

Zanedbatelný není rovněž podíl D. Kšicové na vydávání sborníků *Litteraria Humanitas* (mj. byla výkonnou redaktorkou svazků I, II, IV a VI), hojně jsou její publikace (dosud zveřejnila na tři stovky odborných statí a stovky recenzí) v domácích a zahraničních časopisech *Slavia*, *Svět literatury*, *Germanoslavica*, *Slavica Hungarica*, *Zagadnienia Rodzajów Literackich*, *Slavia Orientalis*, *Przegląd Rusycystyczny*, *Naše Nasledije* aj., a ve sbornících (hlavně doma a v Rusku), často píše popularizační a publicistické články, s přednáškami vystupuje rovněž v rozhlase, překládá poezii, divadelní texty a umělecké eseje i pro filmový dubbing (za zmínku jistě stojí např. scénické čtení v jejím překladu Valerij Brjusov: *Tajemný host* a *Alexandr Blok: Bufonáda*, Divadlo Na zábradlí, 2003). Za svou práci byla D. Kšicová oceněna bronzovou medailí Filozofické fakulty brněnské univerzity (1982), medailí brněnského skautingu (1990) a zlatou medailí Masarykovy univerzity (2004).

Svoji vědeckou činnost zaměřila profesorka Kšicová na problematiku komparatistiky (v širokém záběru a posunutou také ke vztahům literatury a výtvarného umění), na bilaterální a multilaterální vztahy, poetiku a translatoologii. Z knižních publikací chci připomenout práce *Ruská poezie v interpretaci Františka Táborského. Z dějin česko-ruských literárních vztahů* (Brno 1979), *Poema za romantismu a novoromantismu. Rusko-české paralely* (1983), *Ruská literatura 19. a začátku 20. stol. v českých překladech* (Praha 1988), *Russkaja poezija na rubeže stoletij, 1890–1910* (Praha 1990), *Secese. Slovo a tvar* (Brno 1998) a *K. D. Bal'mont: Duše českých zemí ve slovech a činech* (Brno 2001). S Pavlem Kleinem vydala *Dramatika ruského symbolismu – hry v originále* I. K. D. Bal'monta a V. Ja. Brjusova (Brno 2001), *Dramatika ruského symbolismu 2 – hra v originále a překladu*, D. S. Merežkovskij: Pavel I. (Brno 2003), *Dramatika ruského symbolismu 3 – Malé hry o lásce, originály a překlad*, A. A. Blok: *Bufonáda*, Neznámá, V. Ja. Brjusov: *Tajemný host* (Brno 2004) a *Symbolismus na scéně MCHAT. Režijní koncepce K. S. Stanislavského* (Brno 2003); s Jaroslavem Vaculíkem vydala knihu *Rodinná kronika volyňských Čechů* (Brno 2006). V kolektivech autorů se podílela na publikacích *Panorama ruské literatury* (Boskovice 1995), *Východoslovanské literatury v českém prostředí do vzniku ČSR* (Brno 1997), *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů* (Praha 2001). Se zájmem očekáváme dílo, které je výsledkem autorčiných bádání na základě grantů *Od moderny k avantgardě. Rusko-české paralely*, které by mělo letos vyjít v Brně.

Z dnes již, jak vidno, rozsáhlého díla Danuše Kšicové bych se chtěl zastavit alespoň u několika titulů, které mě zaujaly mně blízkým oborovým přesahem. K nim patří především *Ruská poezie v interpretaci Františka Táborského* s podtitulem *Z dějin česko-ruských literárních vztahů* (Brno 1979), práce s mnoha ponory a záběry nejen do ruské a české literatury, ale rovněž s dotyky literatury polské. Autorka v knize pořídlu přehlednou biografii tohoto zasloužilého znalce, překladatele a popularizátora ruské literatury, umění a kultury, rodáka z Moravy, který působil v Praze, a rovněž výběrový přehled jeho knižních a časopiseckých překladů a výběr literatury o něm. Doplněkem je druhá kapitola věnovaná stručnému zhodnocení básnického díla F. Táborského ve vztahu k vzorům čes-

kým a ruským a jeho překladatelským názorům. Gros publikace tvoří kapitoly o překladech M. J. Lermontova, A. S. Puškina, A. S. Gribojedova, A. Bloka a některých dalších a ruské lidové slovesnosti, které doplňují studie o Táborského statích, jež autor svým oblíbeným básníkům, ale rovněž ruskému divadlu, věnoval. Když kniha vyšla, zaujala mne mj. také překladatelova korespondence, v níž se nacházejí i jeho názory na polskou literaturu (např. na J. I. Kraszewského) a dopisy významného literárního teoretika ruského původu Romana Jakobsona, a hlavně – jak Táborský dokázal v souvislosti se svými překlady domýšlet různé vazby a vztahy. A že je to vše přístupně, přehledně a samozřejmě systematicky čtenáři předloženo, za to vdčíme právě cílenému výzkumu a dobře vedenému peru Danuše Kšicové.

Druhou knihou, která šla za „ruský“ jubilentčin obzor (tentokrát opravdu daleko a do šířky) a která mi rozšířila obzory za českou a polskou hranici a můj celoživotní zájem o výtvarné umění, byla průkopnická a bohatě ilustračně vypravená publikace *Secese. Slovo a tvar* (Brno 1998). Autorka totiž pojala secesi jako obecný (nejenom evropský) fenomén doby, i když v jádru jejího bádání zůstala poetika moderny, především secese, v níž výrazně vyniká architektura, výtvarné a užité umění a samozřejmě literatura. A tak jsem si počel o vztahu Evropy a Orientu, typickém pro secesi, a také o mnoha tvůrcích, jejichž práce ovlivnily vkus a ráz meziválečného Československa... A pochopitelně o Turgeněnovi, Brjusovovi, Čechovovi, Baľmontovi, Chlebnikovovi, Achmatovové i Antonínu Sovovi, Otokaru Březinovi, Ladislavu Klímovi a dalších. Klobouk dolů, když takto široce rozkročený exkurs přes různé umělecké proudy a vrstvy i různé druhy umění dělá autorka, která většinu života zasvětila především literární vědě.

Stejně tak jsem obdivoval rozsah záběru Danuše Kšicové u neméně podnětné a významné práce editorské, překladatelské a komentátorské, když vyšla její kniha o Baľmontově díle, do té doby nevydaném – **K. D. Baľmont: Duše českých zemí ve slovech a činech** (Brno 2001), v němž se autor, jeden z nejvýznamnějších představitelů ruského symbolismu a impresionismu, vyznával z lásky k literaturám řady zemí; překládal totiž z němčiny, angličtiny, španělštiny, francouzštiny, ale i z polštiny a češtiny (k té se dostal přes angličtinu!). A je víc než zajímavé (pod patronací naší jubilentky), jak se mu jevíli mj. Karel Hynek Mácha, Jan Neruda, Jaroslav Vrchlický, Otokar Březina, Antonín Sova, Petr Bezruč, Karel Toman, Otokar Theer, ale překvapivě rovněž Jiří Wolker.

Asi by bylo potřeba nikoli pouze načrtnout, nýbrž zhodnotit nejenom tato díla, ale také práce další. Jubilantka odpustí, že si přes tak daleko a vysoko postavená hrazení netroufám a zůstanu pouze poblíž nich. To mi jistě nezabrání, abych vyslovil to podstatné, co se může u jubileí, která např. herečky úzkostlivě tají, vyjevit: že nejenom pokračuje ve svém hlavním proudu badatelské činnosti, ale v posledním období stále více rozšiřuje a prohlubuje svá srovnávací a žánrová studia, dodnes má nemalou účast na badatelských projektech, významně se podílí na organizaci vědeckého života, podněcuje a sama udržuje bohaté vědecké a kolegiální styky se zahraničními pracovišti na úrovni české a brněnské slavistiky, podniká přednášková turné, aktivně se účastní mezinárodních a domácích symposií, konferencí...

Dost pro mladší i mladé. Co tedy paní profesorce vyslovit: obdiv a uznání a upřímně jí přát hodně zdraví a ostré pero!

Ludvík Štěpán

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

(Soupis navazuje na bibliografii otištěnou ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity *Slavica Litteraria X 5*, 2002, s. 101–103. Pořízen byl k 28. 2. 2007, neuvádí drobnější články a překlady.)

Knížní publikace

- Dramatika ruského symbolismu*. Hry v originále I. K. D. Balmont, V. Ja. Brjusov. Vydání, studie, komentáře. Spoluautor Pavel Klein. Brno, MU 2001, 365 s. ISBN 80–210–2690–1.
- Dramatika ruského symbolismu*. Originál a překlad. D. S. Merežkovskij, *Pavel I.* Přel. D. Kšicová. Spoluautor Pavel Klein. Brno, MU 2003, 274 s. ISBN 80–210–3125–5.
- Symbolismus na scéně MCHAT. Režijní koncepce K. S. Stanislavského*. Spoluautor Pavel Klein. Brno, MU 2003, 164 s. ISBN 80–210–3126–3.
- Drama ruského symbolismu*, 3. Malé hry o lásce. A. A. Blok, Bufonáda, Neznámá. V. Ja. Brjusov, Tajemný host. Originál a překlad. Spoluautor Pavel Klein. Brno, MU 2004, 249 s. ISBN 80–210–3338–X..
- Rodinná kronika volyňských Čechů* (coed. Jaroslav Vaculík). Pedagog. Fak. MU 2006. ISBN 80–210–4015–7– Finanční podpora GA ČR – č. 409/04/0562

Edice

- Litteraria Humanitas. Moderna-Avantgarda-Postmoderna XII*, Brno 2003.
- Ukrajínistika – minulost, přítomnost, budoucnost*. Ukrajínica Brunensia I, Brno, MU, FF, Ústav slavistiky 2004.

Kapitoly v knihách a sbornících – zahraničí

- The Principle of Music in the Poetry of Russian Modernism*. European Journal for Semiotic Studies Vol. 14 (1–2) 2002, 241–251.
- Iudeja v načale XII v. i v XX stoletii. (Srvnitel'noje sopostavlenije poetiki Choždenija Daniela i putevych očerkov I. A. Bunina Teň pticy)* Jews and Slavs. Volume 10. Jerusalem, The Hebrew University of Jerusalem. Center for Slavic Languages and Literatures. 2003, 151–160. ISBN 965–7188–07–5
- Stilmodern – fenomen integracii i dezintegracii simvolizma i avantgarda. Simbolizm v avangarde*. Moskva, Nauka 2003, 51–68. ISBN5–02–022743–9
- Antiutopie Valerie Brjusova*. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica LVII. Tradície a pespektívy rusistiky, 2003, 267–275.
- Nad liričeskimi ciklami Andreja Belogo. Tema i obraz. Poetiki Belogo. Poetyki Bielego*. Katowice, Śląsk 2005, 49–74. ISBN 83–7164–444–2
- Poezija kisti Grigorija Musatova*. Studia Russica XXI. Budapešť 2004 (vyšlo r. 2005), 301–309. HU ISSN0139–0287
- Typologické srovnání dramatiky Henrika Ibsena a Antona Pavloviče Čechova. Čechov medzi nami*. Univerzita Komenského, Bratislava 2005, 54–65. ISBN 80–223–2105–2
- F. I. Tjutčev – ot romantizma k modernizmu*. Sub Rosa. In honorem Lenae Szilard. Budapest 2005, 372–382.
- Intersemiotics as a Message of the 20th Century*. Videň – 11. prosince 2005 – resumé na web. str. sekce Social Reproduction and Cultural Innovation. From a Semiotic Point of View. http://www.inst.at/irics/speakers_g_m/ksicova.htm.
- I. S. Turgenev i F. M. Dostojevskij – predšestvenniki modernizma*. Studia Slavica Hungarica 50/3–4 (2005) 283–293. ISSN 0039–33–63
- A. Bely, Pepel, Urna, Zvezda. Der russische Gedichtzyklus*. Hrsg. Reinhard Ibler. Beiträge zur Slavischen Philologie, B. – 14. Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2006, 234–245.

Kapitoly v knihách a sbornících – ČR

- Magie poezie. K pramenům ruské moderny.* V sb.: Stříbrný věk ruské literatury. Praha, Národní knihovna – Slovanská knihovna 2004, 59–69. ISBN: 80–7050–433–1
- I. S. Turgeněv a F. M. Dostojevskij – předchůdci moderny.* Sborník k 80. narozeninám Světlý Mathauserové. Příspěvky ze symposia věnované staré ruské literatuře, ruské literatuře 19. století a teorii překladu. Praha, NK ČR, Slovanská knihovna 2004, 57–69. ISBN 80–7050–449–8
- Ot Moderna do Ar Deko. Bilibin – Narbut – Iovskij Ar Deko. Ukrajinstika – minulost, přítomnost, budoucnost.* Ukrainica Brunensia I, Brno, MU, FF, Ústav slavistiky 2004, 357–375. ISBN 80–902989–7–4
- Básnický překlad jako předmět mezidisciplinárního studia* (Bürgrova Lenora a Poeův Havran. Antologie teorie uměleckého překladu (Výběr z prací českých a slovenských autorů). Ed. M. Hrdlička, E. Gromová. Ostrava, FFOU 2004, 215–220. ISBN 80–7042–667–5
- Mýty v cestopisech do Svaté země. Druhý život antického mýtu.* Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury. 2004, 214–226. ISBN 80–7325–042–X.
- Ornitologická symbolika v díle H. Ibsena, A. P. Čechova a M. Maeterlincka. Jak čteme ruské klasiky.* Sborník z konference věnované 100. výročí úmrtí A. P. Čechova. Praha, Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna 2005, 51–63. ISBN 80–7050–464–1
- Chudožestvennyj perevod kak istočnik otkrytija literaturnykh tajn. (Probléma avtorstva RKZ i Slova o polku Igoreve.)* Acta Universitatis Carolinae – Philologica I. Translatologica Pragensia VII, 2002, 51–60 (vyšlo r. 2005).
- Dvoji podoba Lermontovovy Maškarády.* Slavista s duší básníka. Brno-Boskovice, Albert 2005, 27–42.
- Všechny slávké jazyky se slíjí do jednoho řečiště.* Národní kontaktní centrum – zařazena do projektu Žena měsíce, interview — březen 2005 NKC ženy a věda – www.cec-wys.org/prilohy/7_f_daac_24
- Problematika překladu v době moderny. Český překlad 1945–2003.* (Konference 11. 9. 2003). Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie, Praha (nedatováno, vyšlo 2005), 42–50. ISBN 80–7308–083–4
- Stále aktuální badatel.* Karel Krejčí a evropské myšlení. Eds.: Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Slavistická společnost F. Wollmana, Brno 2006, 7–12. ISBN 80–89183–21–2

Stati v zahraničním tisku:

- Poetika poemy v epochu modernizma i avantgarda.* Russkoje slovo v mirovoj kul'ture. Chudožestvennaja literatura kak otažnenije nacional'nogo i kul'turno-jazykovogo razvitija. T. I. Razvitije ruskogo samosoznaniija i istorija literatury XIX-XX vekov. X Kongress MAPRJAL, SPB 2003, 160–165. ISBN 5–7325–0755–8
- Ot simvolizma k avantgardu.* In: Poetika ruskoj i češkoj poezii v jevropejskom kontekste. Zbornik povzetkov. 13. Mednarodni slavistčini kongres, Ljubljana, 15. – 21. August 2003, 2. del. Književnost, kulturologija, folkloristika, Zgodovina slavistike, Tematski bloki. Ljubljana 2003, 57–58. ISBN 961–6358–80–4
- The Sign as the Mirror of the Soul. From Tolstoj, Chekhov, Klíma to Modernism.* Zeichen/Texte/Kulturen. Signs, Texts, Cultures. *Conviviality from a semiotic point of View.* Abstracts – The Unifying Aspects of Cultures, Kongres, Wien, Nov. 7–9, 2003, s. 9. (bez čísla)
- Trojí květenství Andreje Červeňáka.* Filologická revue 7, 2004, 1, 33–41. ISSN 13335–3624
- Ornitologičeskaja simvolika v tvorčestve Ibsena, Čechova i Meterlinka.* Anton P. Čechov kak dramaturg. Abstracts, Badenweiler 14. – 18. Oktober 2004, 39–40.
- The Mirror of the Soul.* The Phenomenon of Dying in the Works of L. N. Tolstoy, A. P. Chekhov, Ladislav Klíma. Slavia Orientalis, Kraków, t. LIII, Nr. 4, 2004, 521–528. PL ISSN 0037–6744.
- The Sign as the Mirror of the Soul.* (L. N. Tolstoy, A. P. Chekhov, Ladislav Klíma and Modernism.) www.inst.at/trans/15Nr/01_2/01_2inhalt15.htm.
- Ja bol'šoj nacionalist i očej ljublju Rossiju. I. Ja. Bilibin i Čechija.* Naše Nasledije 70, 2004, 140–151. (obr. příl.) ISSN 0234–1395

Intersemiotics as a Message of the 20th Century (Literary Antiutopias). Trans. Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften, 16 Nr. August 2006 – www.inst.at/trans/16Nr/01_2/ksicova16.htm
 Gyöngyösi Mária, *A. Blok und die deutsche Kultur. Novalis, Heine, Nietzsche, Wagner*. Studia Slavica Hung. 50 (2005) 205–206.

Stati v čs. tisku

- Ot simbolizma k avantgardu. Poetika ruskaj i češskoj poezii v jevropejskom kontekste*. Česká slavistika 2003. České přednášky pro XIII. Mezinárodní kongres slavistů. Ljubljana 15. – 21. 8. 2003, s. 207–220. ISBN 80–200–1093–9
- Poetika poem Mariny Cvetajevoj*. Dni Mariny Cvetajevoj – Všenory 2000. Novyje rezul'taty issledovanij. Praga, Slavjanskaja biblioteka ČR i dr. 2002, 122–129. ISBN 80–7050–382–3
- Tři typy ekhphrase*. Text a kontext. K. Lepilová a kol. Ostravská univerzita, Ostrava 2003, 31–37. ISBN 80–7042–628–4
- Znak jako zrcadlo duše (L. N. Tolstoj, A. P. Čechov, Ladislav Klíma a moderna)*. Slavica Litteraria. Sborník prací FF BU, X 7, 2004, 21–28. ISBN 80–210–3357–6, ISSN 1212–1509
- Poetika besedy v Turgeněvově románě Dým*. Slavica Litteraria X 8, 2005, 69–76. ISBN 80–210–1509
- Dramata Mariny Cvetajevojé*. Slavica Litteraria X 9, 2006, 41–50. ISBN 80–210–3987–6
- F. I. Ťutčev jako předchůdce ruské moderny*. Slavica Litteraria X 9, 2006, 143–154. ISBN 80–210–3987–6
- F. I. Ťutčev a ruská moderna*. Svět literatury 2006, č. 33, s. 175–186. ISSN 0862–8440

Popularizace

- Scénické čtení v překladu D. K. Valerij Brjusov, Tajemný host, Alexandr Blok, Bufonáda*. Divadlo Na zábradlí. Eliadova knihovna, Praha 12. 10. 2003.
- Oživlé svědomí jménem Solženicyn*. Literární noviny, č. 15, 10. dubna 2006, s. 10, Literatura.
- Ptáci jako nositelé smrti?* Literární noviny, č. 25, 19. června 2006, s. 10, Literatura.
- Rusko-kanadský Hrabal Saša Sokolov*. Literární noviny, č. 39, 25. září 2006, s. 11, Literatura.
- Mýty v cestopisech do Svaté země*. Čs. rozhlas – leden a květen 2006.
- Mýty v díle H. Ibsena*. Čs. rozhlas – červen 2006.